

Jiří Šotola

Narodil se nám beránek

K rozkladu Oldřicha Švestky v RP (Jak to bylo?) nemohu aspoň stručně nepoznamenat, že Oldřich Švestka nemluví pravdu. Alespoň v těch pasážích, že se týkají Svazu čs. spisovatelů a Literárních novin.

1. Tvrdí, že beseda s redakční radou LN dne 26. 2. 1965 v redakci RP byla vzájemným pokusem o sblížení názorů a stanovisek a přinesla prý přece jen některé pozitivní rysy. Pravda je, že se při této besedě nikdo o sblížení názorů a stanovisek nepokoušel a pozitivní rys tu byl jen jeden, totiž ten, že se redakční rada s vedením RP silně pohádala.

2. Osobně jsem se s Oldřichem Švestkou coby 1. tajemníkem ÚV SČSS setkal v roce 1964 nikoli nejednou, nýbrž dvakrát. Byly to jalové schůzky, konaly se z iniciativy O. Š. a šlo při nich v podstatě o diplomatická setkání zástupců dvou protivných stran. Je pravda, že O. Š. na mou výtku o zcela jednostranném výběru autorů, vstupujících v RP do literárních diskusí, učinil nabídku, že otiskne v RP články i jiných spisovatelů než těch, které dosud v RP preferoval. Je pravda, že jsem tuto nabídku s patřičnou slušností kvitoval. Věděl jsem přitom dobře, že je to jen hra, diplomatický tah; že nemohu nabídku a limine odmítnout, protože bych dal O. Švestkovi do úst výhodný argument, že on by rád otevřel RP nejširší obci spisovatelské, ale že Svaz spisovatelů tomu brání; a zároveň že ovšem nemá smysl kohokoli k takovému článku vybízet, protože O. Š. nikdy v RP neotiskne, co se mu nebude hodit do krámu, a spisovatelé, o něž šlo, nikdy nenapišou, co by se jemu do krámu hodilo. I O. Š. bezpochyby dobře věděl, že je to hra; nemohl přece čekat, že dejme tomu Vodička nebo Čivrný nebo Kundera na mou nabídku, který bude shodný s tehdejší kulturně politickou linií KSČ, a nemohl zároveň s čistým svědomím nabízet, že otiskne článek, který s onou linií shodný nebude. Lze jen předpokládat, že nabídku činil proto, aby mohl podle potřeby hlásat, že on není vinen roztržkou se spisovatelé a sektářským chováním vůči spisovatelé obci, neboť jistí spisovatelé s ním a s RP a s KSČ spolupracovat vlastně ani nechťejí, ač se jim to nabízí, čili že všim jsou vinni jako vždy jistí spisovatelé. Nutno uznat, že to byl docela obratný tah, ovšem operovat jím ještě 19. června 1968 je už dost překérní. Tvrdí-li Oldřich Švestka, že usiloval o vzájemné pochopení a spolupráci se Svazem spisovatelů, je to nehoráznost. Nikdy o nic takového neusiloval. A je trapné, snaží-li se to dnes vmontovat do svého alibi. Nevím, jaké byly vnitřní duševní pochody a vnitrostranické konexe Oldřicha Švestky. Veřejně však svoje stanovisko a stanovisko svého listu ke spisovatelům, ke SČSS, k LN, k Hostu atd. prokázal v oněch dobách vsuktu nejed-

nou; bylo to stanovisko horlivého majitele velkých pěstí a organizátora štvavých kampaní. Bylo to stanovisko, které se od tehdejšího kursu, lhostejno, zda už novotnovského nebo hendrychovského nebo auerspergovského nebo jakého, občas odchylovalo snad jen větší mírou hrubosti a výhrůžnosti.

LL č. 18, 27. června 1968

Ludvík Vaculík

Obrodný proces v Semilech

Přišel za mnou hubený mladík a žádal, abych přijel do Semil promluvit na mítink Klubu mladých. Řekl jsem mu, že na mítinky nechodím. Namítl, že bych měl udělat výjimku, protože Semily jsou nejzaostalejší okres, kam obrodný proces vůbec nedorazil. Řekl jsem mu, že to říká každý. Už Litoměřice jsou nejzaostalejší okres, Ústí nad Orlicí a mnoho jiných. A všady čekají, že někdo z Prahy jim to přijde spravit. Jen ať si to spravují sami, my jsme jen noviny, my o tom máme psát, aby to povzbudilo zas další. Mladík řekl, že oni si to chtějí spravit, ale kdybych já promluvil k lidem, že by je to spíš rozhýbalo. Řekl jsem, že ničím takovým nemíním být, a zeptal jsem se, jak ten mítink má vypadat. Bledý hubený mladík řekl, že tam bude asi devět set lidí, kteří budou dávat otázky hlavním funkcionářům okresu a případně je žádat, aby podali demisi. Tomu jsem se podívil a řekl jsem, že jako zpravodaje a pozorovatele by mě to zajímalo. — Když mladík odcházel, nechal mi svou navštívenku: Kája Hádek, reklamní fotograf, Semily.

Dne 15. května 1968 jsem zjistil, že Semily jsou teple a mdlé městečko, kde každý jde pomalu za svým. Na asfaltu náměstí se divně vyjímalá ostrá hesla: Dubček ano, Loskot ne! — Svoboda projevu, Svoboda president. — Národ sobě (nevěděl jsem co). Pan Kája Hádek mi po uvítání oznámil, že okresní funkcionáři se hanebně omluvili, avšak mítink bude! Zasmál jsem se. Zeptal jsem se, zda Loskot je vedoucí tajemník OV KSČ. Ano, potvrdil pan Hádek a dodal, že Loskot ještě včera osobně přislíbil účast svou či svého zástupce na mítinku, a dnes panu Hádkovi nechal u mistra vzkaz, že porada tajemníků se usnesla, aby na mítink nikdo nechodil. Také Veřejná bezpečnost poslala omluvný list, podepsaný majorem Špátou: „Příslušníci Sboru národní bezpečnosti semilského okresu se plně staví za obrodný proces, což již vyjádřili v rezoluci odeslané ústřednímu výboru KSČ... (smích v sále později) ... Příslušníci VB se nebojí vystoupit před veřejností a obhájit výsledky své práce (smích v sále) ...“ Veřejná bezpečnost však vystoupí, až dostane řádné a oficiální pozvání od nějaké organizace Národní fronty. Zeptal jsem se p. Hádku,

jak zvali, odpověděl, že zval naprosto oficiálně, totiž osobně za Klub mladých, zbývalo mi tedy zeptat se, zda Klub mladých existuje. „A existuje ten váš Klub mladých?“ zeptal jsem se. „Ustavili jsme ho a požádali ONV o povolení.“ — „Dostali jste ho?“ Ukázal mi odpověď ONV: „pravidlo se v ní, aby Klub mladých poslal zápis z ustavující schůze, oznámil složení svého reprezentativního orgánu a předložil do 15 dnů své stanoviny.“ „Máte ty stanoviny?“ chtěl jsem vědět. „Nemáme, to jsme právě počítali, že nám pomůžete sepsat.“ Zasmál jsem se a řekl jsem, že já přeci nemůžu a možná ani nesmím zakládat po republice Kluby mladých. Pan Hádek řekl, že klub je založený, jen stanoviny nemá. Čistě abych jim poradil.

Zamyšleně jsem přistoupil k oknu, ruce složené za zády. Přemítal jsem o tom. Ano, pokud vzpomínám, toto vždy komunisté dělávali, a rádi, když je lid požádal. Také já musím. Ale kdo je Hádek? A jaký lid má za sebou? „Kolik je vám roků?“ zeptal jsem se. „Dvaadvacet.“ — „A kolik počítáte, že tam přijde dnes lidí?“ — „Asi osm set.“ — „Jak to víte?“ — „Protože nedávno tady pořádali takový mítink ČSM. Bylo narváno.“ — „A proč děláte druhý mítink?“ — „Protože ten jejich nesplnil účel. Loskot na každou choulostivou otázku opakoval, že je to vnitrostraničká záležitost.“ — „To vážně říkal? Vždyť přeci nejsou dnes žádné vnitrostraničké záležitosti krom členských příspěvků!“ — „Však se mu lidi smáli!“

Pan Hádek mi přinesl jablko a kávu. Usedl jsem ke stolu. Ovšem nečetl jsem jakživ jiné stanoviny nežli stanoviny KSČ. Proto jsem psal: Klub mladých je ideový svazek. . . Ne, to dělám jen legraci! Četl jsem také stanoviny Klubu spřízněných duší při divadle Semafor. Snažil jsem se připodobnit Klub mladých takovému kulturnímu spolku: zájmová činnost, kulturní vžití, diskuse, přednášky. . . Pan Hádek chtěl, aby Klub mladých byl pro lidi bez omezení vada a bez rozdílu politické příslušnosti. Zapracoval jsem to do stanov. Odmítl jsem tam však zapracovat, že KM půjde do voleb s vlastními kandidáty. Řekl jsem, že ano, zkusit to mohou, budou-li mít takovou autoritu, ovšem do stanov to nepatří. Napsal jsem, jak se volí výbor klubu, odkud klub bude získávat prostředky. A napsal jsem, jak Klub mladých zaniká: usnesením členské schůze. „Kolik máte členů?“ zeptal jsem se. Odpověděl, že členskou základnu získají právě na dnešním mítinku, kde budou rozdávat přihlášky. „Proč tady není nikdo z přípravného výboru?“ chtěl jsem vědět. „Pepík Dohnal každou chvíli přijde,“ odpověděl pan Hádek.

Přistoupil jsem zas k oknu a shlížel dolů na náměstí. „Národ sobě co?“ zeptal jsem se. „Národ má něco dát taky sám sobě, a ne pořád někomu druhému,“ vysvětlil mi pan Hádek. „Co vám na to říkali?“ zeptal jsem se. Se smíchem vyprávěl, jak se hned druhého dne dostavilo mycí auto a svými kartáči se snažilo

umýt nápis „Dubček ano, Loskot ne“. „Co o tom soudí váš tatínek?“ zeptal jsem se. „Teď už nic. My máme to rebelantství v rodu. On je komunista, a za tohleto bojoval. . .“ Tu vešel soudruh Hádek do dveří. Pozdravili jsme se. „Co říkáte na činnost svého syna?“ zeptal jsem se. „No, co bych říkal. My to rebelantství snad máme v rodu!“ Soudruh Hádek, původně dělník, v padesátých letech pracovník ONV, dnes opět dělník, vzpomíná na těžkou dobu, kdy musel plnit i tak obtížné úkoly, jako bylo vystěhovávání kulaků ze vsi; celá vesnice přihlížela, kulakova rodina plakala, asistující příslušník SNB odmítl přiložit ruku k dílu, proto soudruh Hádek musel sám sundat sako a vynášet z domu věci. „Otec má na tom, co se dělo, svou vinu, tak teď mi nemůže nic říkat, když já se snažím to napravit,“ řekl pan Hádek. „No jo, co já mu teď můžu říkat,“ řekl soudruh Hádek.

Poté přišel Pepík Dohnal, protože hodina se blížila. Má rovněž 22 let, je elektroúdržbářem. Zeptal jsem se, kdo zahájí. „Já tam něco řeknu na začátek a pak už se lidi rozhodou sami,“ odpověděl pan Hádek. Pociťil jsem přání nebyť na žádném takovém mítinku. „K jakým závěrům minete dojít?“, chtěl jsem vědět. „To jsme si právě s Pepíkem mysleli, že nám pomůžete dát dohromady rezoluci. Vy jste tak od péra.“ — „Já absolutně nemůžu dělat rezoluci! Vy musíte přeci vědět, co chcete!“ — „My to víme, ale nedokážeme to vyjádřit.“ Postavil jsem se k oknu a četl hesla na náměstí. „A co chcete?“ — „Aby Loskot a Putůrek šli odtamtud.“ — „Loskota nemůžete sesazovat, je to vnitrostraničká záležitost.“ — „Ale Putůrka můžeme žádat, ne? To je předseda národního výboru a nikdo ho nemá v oblibě.“ — „Můžete jen v tom případě, že tam proti němu budou vážné důvody. Rozhodně se musíte zaříditi až podle situace na mítinku!“ — „To je samozřejmé,“ řekli pánové Hádek a Dohnal. — „Co budou lidé asi požadovat,“ zeptal jsem se. „Lidi budou hlavně naštvaní, že nikdo z těch pánů nepřišel.“ — „Pak by první bod rezoluce měl znít v tom smyslu: odsuzujeme postoj funkcionářů, které jsme pozvali a kteří nepřišli. . .“ psal jsem. V dalším bodu chtěli žádat OV KSČ, aby se veřejně přihlásil k Dubčekově linii tím, že začne na okrese napravovat staré chyby a křivdy. Zformuloval jsem jim to. Dále chtěli, aby byla přešetřena po právní stránce činnost souduha Putůrka a aby odešel z funkce. Zdůraznil jsem těm hochům, že tento bod se může přečíst, jen když v sokolovně zazní hlasy v tom smyslu. Posledním bodem usnesení bylo, že shromáždění občané se nezúčastní žádných voleb, budou-li v nich figurovat lidé jako. . . doplní se podle výsledků mítinku. „Nemůžete od stolu požadovat nic jiného, než co vzejde ze shromáždění,“ řekl jsem těm hochům opakovaně, pak jsem jim důtklivě uložil, aby nemluvíli nikde o mé účasti při přípravě usnesení, a jsem věru zvědav, jestli to dodrželi.

Když slunce zlatě zapadalo, sjela se k sokolovně

auta a sál zaplnilo asi osm set lidí. Dělnictvo a místní inteligence. Muži, ženy, staří i mladí. Rodiče s odrostlejšími dětmi. Zvědavci. Hosté z okolí. Musel jsem si připomínat, že já za to nemůžu, že já jsem přišel jako pozorovatel. Ti hoši nastoupili na jeviště, kde za dlouhým stolem usedli z celé škály funkcionářů volaných k odpovědnosti jen dva: okresní prokurátor a náčelník STB. Ano, znali svou službu. Pan Hádek v bílém svetru přistoupil k mikrofonu a obrodný proces v Semilech začal.

Byl jsem svědkem jedinečného děje, k němuž dávají dějiny příležitost jednou za uherských dvacet let. Nevím, zda to byla spíš schůze v čínské komuně nebo happening. Trpěl jsem muka trapnosti, kdy se mi chtělo zalézt pod židli, a z toho zase jsem se smál.

Pan Hádek zahájil tím, že vyzval přítomné, aby vstoupili do Klubu mladých všichni, „kdo to myslí se Semilama dobře“. Když jich bude hodně, nebudou si funkcionáři příště moci dovolit nepřijít a budou tu skládat účty, „i když to pro ně třeba není nijak příjemný“. Co se týče těch, kteří se nedostavili, vyslovil naději, „že nám nebudou scházet. Budeme se snažit vaše otázky odpovědět sami“. Než však začal tento slib nenuceně plnit, vystoupil jeho spulubojovník Pepík Dohnal a úvodem celé diskuse přečetl ten návrh usnesení, v němž se na základě diskuse požadovalo, aby se OV KSČ ihned taky přihlásil k Dubčekovi, Putůrek aby odstoupil a aby bylo zahájeno vyšetřování jeho činnosti. Neboť občan se nedostaví k žádným volbám, v nichž budou figurovat lidé jako Putůrek. — Mítink měl teď o návrhu rezoluce hlasovat, ale neměl chuti. V té chvíli se přihlásil soudruh Jíně, zaměstnanec vojenské správy a kandidát OV KSČ, a protestoval proti tomu, že se rezoluce předkládá před diskusí. Vyslovil názor, že pozvaní zajisté měli přijít, ovšem snad se nějak omluvili. Pan Hádek nato vyprávěl, jak byl za Loskotem, který slíbil účast, ale dnes mu po mistrovi vzkázal, že nepřijde on ani nikdo. Pak přečetl omluvný dopis náčelníka Veřejné bezpečnosti, sál se chvílemi smál.

Na písemné otázky z pléna odpovídal pan Hádek například takto: „Proč je KSČ v Semilech na chvostu, když v Praze je na čele obrodného procesu?“ — „Protože v Semilech to musí udělat někdo jiný.“ — Na otázku, jak je možné, že Putůrek zahajoval ještě prvomájovou manifestaci, pan Hádek odpověděl: „On si myslí, že když je u nás pravděpodobně demokracie, že si to může dovolit.“ Někdo se ptal, kolik je v sále tajných, pan Hádek řekl, že žádného nezvali a náčelník STB major Stříbrný od stolu potvrdil, že je tu pouze on. „Tak to je výborný,“ řekl pan Hádek, „můžeme se vešle bavít,“ a všichni jsme se zasmáli. Na dopis dělnice Františky Valentové, proč jsou na vedoucích místech v podniku Kolora nekvalifikovaní lidé, odpověděl pan Hádek, že zval i ředitele Kolory, jenž však žádné problémy nepocituje, proto nepřišel,

a pokračoval, že každá diktatura je svinstvo a nyní záleží na nás, budeme-li státem socialistickým nebo buržoazním, přičemž on osobně se kloní k tomu, abychom zůstali státem socialistickým, když už jim jsme, ale není nadále možné, aby to bylo pod vedením KSČ, protože v Semilech je to nejlíp vidět. Je tedy nutno založit opoziční stranu.

Tak šel kupředu tento večer, během něhož mě přišli dvakrát žádat, abych promluvil. Ale já kdepak! Takhle to přeci mělo ohromnější cenu! Několikrát jsem vyšel ven, abych se přesvědčil, že všude v přilehlých prostorách stojí dav a naslouchá. Za zády tohoto namačkaného davu jsem vyslechl čísi připomínku k vyšetřovacím způsobům kapitána Tůmy z místní STB. „Podívejme se,“ zasmál se pan Hádek v reproduktoru, „a on vypadá, jako by kuřeti neublížil. Tak se mi zdá, že se toho na něj sejde víc. A on byl takovej zakříknutej, když jsme ho zvali. On asi něco tušil!“ — Občan Naděje, člen K 231, poslal přítomnému náčelníkovi STB stížnost, jak se s ním nakládalo po amnestii. Náčelník odpovídal obšírně, že rovněž on byl překvapen odhaleními, jež přinášejí hromadné sdělovací prostředky, vyslovil rozhořčení nad krutostmi, o nichž oni na okrese nevěděli. Byl ze sálu napomenut, aby mluvil k věci, na níž je tázán. Pomyšl jsem si, v jaké hrozné nejistotě musejí žít asi tito lidé po celé republice, jaké to zvláštní ochromení na ně přišlo od hlavy v Praze, že tento náčelník STB říká: „Bylo i hodně případů, a to by mi mohli přátelé tady z K 231 potvrdit, že mezi nimi byli skuteční špióni, teroristé i sabotéři.“ V boji proti nim položilo své životy na 300 příslušníků bezpečnosti. „Ty životy také už nikdo nevrátí,“ řekl soudruh Stříbrný, ale byl sálem napomenut a pokusil se pokračovat, byl však znovu napomenut panem Hádkem. „Když chcete,“ pravil náčelník STB, „tak bude po vašem.“ A řekl, že za jeho působení nedošlo v Semilech k nezákonnému jednání STB. Znovu byl přerušen a vysmát, když prohlásil, že ani dopisy se nečetly, ani telefon neodposlouchával. Mohl říci cokoli, nemohl mít úspěch. Někdo mohl říci cokoli, není mu to nic platno. Jenže se — na jak dlouhou asi chvíli? — změnil nositel zájmena někdo.

Přihlásil se občan Chalabala, dělník, a vyprávěl, jak byl po amnestování zastrašován a brzy znovu uvězněn na základě falešných svědků. Jmenoval je: Novotný a Váňa. Na dotaz ze sálu, který Novotný: starý Novotný z Podmoklic. A dostal úhrnem 27 let (úžas v sále) a nemůže pochopit, jak proti němu mohla svědčit taky slečna Hendrychová a slečna Kosařová, ale nedívá se, že proti němu svědčil fotograf Hilgr, ten profesionální udavač.

Lidé při takových vystoupeních pozorovali náčelníka STB, já však jsem celý večer nejvíc sledoval okresního prokurátora, menšího černého mužíka, který se tam každou chvíli šklebil do hrsti, jak se bavil a myslil si cosi.

Na kruhovou náves (chvílemi mi to připínalo soud kmene) vystoupil k ohni bývalý vězeň a pověděl, jak mu úřednice ONV paní Stehlíková znemožňovala najít si pro propuštění z vězení práci. A hle, ona byla také v davu a šla se temperamentně hájit. Ostrá konfrontace, v níž oba trvali na svém. Kruh kolem objektivně mlčel. Přišla připomínka, že je třeba rehabilitovat také profesora Danička, který byl tenkrát vyhozen ze střední školy, kde je nyní ředitelkou soudruška Tichánková, a přeložen na zapadlou školu.

Občan Křapka, soukromý rolník, prudce vylíčil, jak chtěl jednou v zimě jít na brigádu do lomu. „Jelikož jsem nepostačil platit pokuty, který mně dával Petr Putůrek, ten darebák (*ohlas v sále*), jelikož jsem nechtěl jít do JZD. Tak abych ty pokuty moh zaplatit, přijdu k paní Stehlíkové a ona povídá: Ne! Jedině na drenáže půjdet! — Já povídám, paní, to nemůžu, já mám regna, na vodu nemůžu jít. Tak jsem nesměl ani do lomu, víte? A Poláček, Petr Putůrků a Kratochvíl — to jsou pěkný čísla (*velikánský smích*), říkám veřejně: Dvakerát jsem byl zavřenej, budu teď potřeť, a pak tam půjdou ty darebáci všechny!“

Teď měli ti mladíci přijít se svou rezolucí! — Teď však přišel soudruh Zelinka, pracovník OV KSČ. Byli v sále i oni. Pokusili se asi čtyřikrát obhajovat KSČ. Ačkoli to dělali naprosto nedostatečně, sál proti nim ani nebyl nijak zaujat. Spíše se oceňovalo, že přišli. Obec se nedala nějak zvláště vydráždit k protikomunistickým výlevům. Obec je zakřikovala, jen když takovým tím smutně obehnaným, povinným způsobem napadali první republiku a Masaryka. Řekl bych, že většina lidí nespojovala zkompromitované funkcionáře neodčitelně s komunistickou stranou, ba kdyby v takové náladě a situaci (nevím, jaká je v Semilech nálada a situace dnes) nějaký stranický orgán sám přišel a odvolal nemilované hodnostáře, získala by komunistická strana novou autoritu téměř stejně primitivním způsobem jako v roce 1945. Naštěstí toto nikde na okresních sekretariátech nepochopili, naštěstí vzdorují a kladou odpor, takže lid je nucen důsledněji promyšlet, jak vyjít s komunistickou stranou. Kdyby byli ve všech okresech udělali funkcionáři rychle takový slušný puč, jako udělal ÚV KSČ, toto demokratační hnutí nebylo by se rozrostlo. Nyní tu soudruh Zelinka, tajemník OV KSČ, tvrdil, že „co náš ústřední výbor pustil dolů, to je už dřívě, teď je tomu téměř rok, když se připravovalo toto“. Odmítl za smíchu přitomných tvrzení, že úpadek hospodářství zavinila strana, a skončil lidovou moudrostí, že „kdo nic nedělá, nic nezkaží“. — Lidé začínali opouštět zvolna mýtink.

Ale musím se zmínit o pozoruhodném projevu soudruha Nyklíčka, předsedy místní organizace ČSM: Případá mu podivné, že táž generace, která ho dvacet let učila, kdo je zrádce a lotr, teď dává poučení opačná. On odmítá tak rychle měnit svá hodnocení

měřítka. Je pohoršen tím, že ve všech diskusích sotva slyší promluvit komunisty. Neuznává tento Klub mladých, protože nemá důvěru v pana Hádku. Vždyť kdo je pan Hádek? Víme všichni, že má ve svém rejstříku vykradenou lékárnu a že pomohl tenkrát jednomu starému pánovi do Jizery. Lidé jako pan Hádek nemohou stát v čele žádné organizace. (Potlesk.)

Pan Hádek především odmítl tvrzení, že toto shromáždění někdy soudruha Nyklíčka něčemu dvacet let učilo. To ho učila komunistická strana, která se řádně zprofanovala. Ať se ve svých rozpacích obrátí na stranu, tam ať mu to vysvětlí a nás nestraníky ať nechají na pokoji. Za všechno, co se stalo, může jediné KSČ, protože každého, kdo proti tomu promluvil, dala zavřít. (*Taky potlesk*). — S klidnou tváří a jakoby i s důvěrou vyslechl obec toto objasnění páně Hádkovo: „Ano, vykradl jsem lékárnu, ale tenkrát jsem byl mladší a udělal jsem to z blbosti. Věřte, že dnes bych to už neudělal! Poněvadž jsem rozumnější. A co se toho pána týče, kterého jsem shodil do řeky, soudruh Nyklíček tu nefekl, proč jsem ho tam shodil, a že jsem k tomu měl dobré důvody. Jestliže jsem byl syčák, tedy jsem tento Klub založil proto, že už syčák nechci být.“

V řadě lidí promluvil zevrubně profesor Daniček, aby vysvětlil osudy své rodiny po tom, co byl vyhozen ze školy, kde je nyní ředitelkou soudruška Tichánková. Ukázal pohled na všem nám známé školské úkazy: žárlivost, fevnivost, závist, zbabělost, služebnost.

Mohutným číslem večera pro mne byl občan Tomíček, mladý dělník, který se v té kleté době nedostal na studia. Jeho řeč byla perfektním táborovým vystoupením, jaké pamatuji z dob předúnorových. Dovolte mi z jeho řeči vyjmout:

„Vážení přátelé, vážení spoluobčané! Měli jsme mezi sebou mučedníky, máme mezi sebou mučitele. V těchto dnech se často seznamujeme s životopisy vynikajících lidí, kteří mnoho vytrpěli. Seznamy mučedníků rostou, jejich mučitelé zůstávají neznámí. Nejdražší lidé nám odešli, vrahové žijí mezi námi. Ústřední úřady jako by o nich nic nevěděly. A proti těm, o nichž se ví, se postupuje neuvěřitelně liknavě. Na bezpečnost, která pro nás znamená nebezpečnost, se rozhodně spolehnout nemůžeme.“ (*Potlesk*). — Potlesk často přerušoval jeho mistrnou řeč, při níž jsem chvílemi trnul ze starých zásob a vážně čekal, kdy začne pracovat rušička. Ohlížel jsem se po lidech. „Komunistickou stranu Československa je nutno považovat za zločineckou organizaci, kterou skutečně byla, a vyloučit ji z veřejného dění, ať se její současní představitelé dělají sebebezcími. Jistěže budeme chtít hnát komunisty k zodpovědnosti za zruinované hospodářství...“ Dával jsem se na prokurátora. Byl vrcholně zaujat! — Občan Tomíček kromě KSČ zavrhl i ostatní strany, které se zkompromitovaly za komunis-

tické hrůzovlády. Vyslovil názor, že i příští volby budou fraškou, jenže méně nestoudnou. Ve velkém omylu však žije ten, kdo považuje všechny komunisty za špatné a všechny nekomunisty za dobré. Kdo je opravdu dobrý, pozná se, až bude komunistická strana demokratickou cestou zbavena výsadního postavení. Velký potlesk — a přihlásil se prokurátor. Z jeho velké řeči dovolte mi vyjmut:

„Vážení přátelé, já jsem považoval nejen za služební, ale i za občanskou povinnost sem přijít, abych zaujal stanovisko a odpověděl na dotazy, budou-li. Rozhodně nevolí správnou cestu nikdo, kdo strká před takovýmto shromážděním hlavu do písku... Současný demokratizační proces je skutečně v zárodku. Na toto, co se zde odehrává, nesmíme být příliš citliví. Já se domnívám, že zakřikování v samotném zárodku demokracii asi neprospěje. Pravděpodobně nebudeme moci být citlivými ani na některá příkrá slova, která odtud zazněla. Ano, v zápalu fečnického projevu se fečnou věci, za které činit takového občana odpovědným by nebylo ani demokratické, ani spravedlivé...“ Prokurátor Jiří Kuník dále vyslovil předsvědčení, že zvláště mladí lidé mají právo slyšet, vědět, žádat vysvětlení od těch, kteří jsou svědky. Demokracii se budou muset učit všichni. Revoluce vynáší na povrch i spodinu, z čehož plynou případy násilného jednání a kariérismus, jaký tu odhalil například profesor Daniček. Režim, který byl budován na průměrnosti, musel vést k odstraňování schopných. Schopný rovná se nepohodlný. Potlesk! Ani tídní boj však nemá užívat špatných prostředků. „Já se domnívám,“ pravil prokurátor, „že v současném období by se na stranickém školení měli členové dovídat, co je to charta lidských práv, ke které se chce také naše republika přihlásit.“ (Potlesk.) — Prokurátor odpověděl na některé dotazy, na některé nemohl, o těch řekl, že si je poznamenává.

K mikrofonu přikročil starý muž. Šedivý, ustaraný. Byl to pan Tichánek, otec ředitelky školy. Se smutnou podrobností tiše začal vysvětlovat, co udělala dcera, jaké byly poměry na škole, co dcera, co se žádalo, co dcera, jaké byly předpisy, že dcera se něčeho nedopuslila, proč ve skutečnosti musel odejít profesor Daniček a že ani nebyl poškozen na platu — smutně jmenoval základní platy a příplatky za hodiny navíc — lidé pomalu opouštěli sál... „Ono vás to nikoho nezajímá,“ pravil pan Tichánek od navaněného mikrofonu, „ale já musím vysvětlit, že dcera...“ pokračoval tiše a stále osaměleji. Neboť vyprázdnilo se i jeviště.

A když pan Hádek konečně znovu dal k hlasování onu rezoluci, zbylo tam z osmi set asi sedmáct občanů, takže to bylo trapné ještě jednou. Tak skončil mítink, který někdo svolal musel.

(Podle poslední zprávy byl p. Tomiček v parku napaden a s. Putůrek p. Hádku žaluje.)

LL č. 18, 27. června 1968

Jan Patočka

O principu vědeckého svědomí

Na podstatu vědy, jejího smyslu a hodnotu se názory hluboce liší podle filosofického zaměření. Tyto otázky souvisí s nejhlubšími, věčnými, pravděpodobně navždy nedořešitelnými otázkami povahy vědění o smyslu pravdy, jež se obnovují podle toho, jak si člověk během dějin uvědomuje sám sebe, způsoby své podmíněnosti a možnosti své svobody. Běží-li však o to uvažovat o úloze vědy ve společnosti, pak naštesti není třeba příliš sestupovat do těchto hloubek. K tomu není tolik třeba zabývat se tím, čím je, jako tím, co dělá a jak postupuje.

Pro dnešní situaci vědy v odlišnosti od toho, čím byla ještě v 19. století, je charakteristické, že zasahuje do života nás všech. Vrcholné speciální vědění hlavně přírodovědecké, ale stále větší měrou i sociálně vědné, ovlivňuje každého jednotlivce, jak patrně na moderních průmyslově vedených válkách, na vlivu atomové situace na rozdělení světa, na roli výzkumu veřejného mínění v politice. Protože v posuzování bohatství národů ustupuje hledisko výrobních statků proti hlediskům výrobního potenciálu, stává se věda ve své technické podobě rozhodující výrobní silou vůbec. Proto ovládnutí vědy, její organizování, nabývá přednostního významu. Vznikají obří instituce, s nimiž pod jménem institutů a akademií se setkáváme v různé míře všude. Náklady na vědu v kulturních zemích stoupají a bývají dokonce považovány za jedno z kritérií civilizačního stupně. Odtud však též ten neslychaný nápor na vědu zvenčí, který v historii nemá rovněž analogie.

V počátkách novověku až do 19. století byl nátlak prováděný na vědu od Galileiho po darwinismus v podstatě ideový, byla to nábožensko-ideologická obrana proti nebezpečným názorům. Dnešní nápor není jenom názorový, nýbrž především praktický: nápor hospodářský a politický, kdežto názorový nápor pouze slouží těmto dvěma; tak bylo například možno pozorovat v době známých diskusí o biologii nebo o jazykovědných člancích, že obsah tezí oficiálně uvolňovaných byl méně důležitý než to, aby vědeckého pracovníka vnitřně znásilňovaly, lámaly a učinily proto totálně povolným, mobilním a disponovatelným. Zvlášť záluďná je forma vnějšího ovládnutí, k níž dochází ve jménu a pod ochranou hesla vědecky řízené společnosti. Toto heslo zakrývá totiž dvojsmyslnost slova o vědeckém řízení, které může znamenat řízení pomocí vnějších vědeckých výsledků a řízení se vnitřním principem vědy. Výsledky mohou být aplikovány bez kritiky a věcného porozumění. Vnitřní proces vědy se naopak s kritičností a věcným porozuměním kryje. A zde je místo, kde třeba pohovořit o zásadách tohoto vnitřního procesu.

Vědecký postup je ve svém jádře uvědomělá, aktivní objektivace. Ve vědách se zbavujeme toho subjek-